

FOTO: JOOST VAN DEN BROEK / HH

BESTRIJDING MEISJESBESNIJDENIS BEGINT IN AZC'S

Asielzoekers in centra zuigen informatie op

In asielzoekerscentra in Oost-Nederland krijgen asielzoekers direct na aankomst voorlichting over meisjesbesnijdenis. Juist in de centra is het makkelijk om mensen bij de voorlichting te betrekken.

Bovendien staan nieuwkomers in die fase extra open voor nieuwe ideeën.

OLGA VAN DEN BROEK

Madina is een in Somalië geboren vrouw van een jaar of vijftig. Zij geeft als sleutelpersoon voorlichting over meisjesbesnijdenis in het asielzoekerscentrum (azc) in Arnhem. Zij volgde de cursus voorlichting meisjesbesnijdenis van Pharos en de Federatie van Somali-

sche Associaties in Nederland (FSAN). Uit ervaring weet zij dat juist mensen die nog maar net in Nederland zijn, open staan voor nieuwe ideeën. 'Toen ik 's avonds van de cursus preventie meisjesbesnijdenis thuiskwam in het azc waren de vrouwen zo nieuwsgierig dat ik gelijk begonnen ben met voorlichten', vertelt Madina.

▲ **Juist in asielzoekerscentra is het makkelijk mensen met voorlichting te bereiken.**

Ook Zahra Naleie, coördinatrice van FSAN, meent dat asielzoekerscentra bij uitstek de locaties zijn om mensen te informeren over besnijdenis van meisjes. 'De laatste jaren is er een grote instroom van asiel-

zoekers uit Somalië en Somalië is een risicoland voor meisjesbesnijdenis', zegt Naleie, die al jarenlang campagne voert tegen meisjesbesnijdenis. 'Sinds 1993 is meisjesbesnijdenis in Nederland bij wet verboden. Toen ik met voorlichting startte, bleken veel mensen hiervan niet op de hoogte. In een azc is het makkelijk om mensen bij de voorlichting te betrekken. Als ze eenmaal door heel Nederland zijn verspreid, kost het veel tijd en energie om mensen te bereiken. Je moet direct beginnen met voorlichten anders ben je te laat en moet je nog eens tien jaar blijven informeren.'

OLIEVLEK

'Mensen die kort in een azc wonen zijn net sponzen, zij zuigen alle nieuwe informatie op. Zij willen alles weten en vertellen het aan elkaar door', aldus Marthine Bos, jeugdverpleegkundige Publieke Gezondheidszorg Asielzoekers (PGA) en medeontwikkelaar van het Gespreksprotocol Meisjesbesnijdenis (zie kader 'Voorlichting in azc's'). Over de voorlichting vertelt zij: 'De voorlichtingsbijeenkomsten zijn als vanzelf ontstaan in 2005, na de invoering van het Gespreksprotocol Meisjesbesnijdenis. Ze hebben zich in onze regio verspreid als een olievlek. Mensen uit het ene centrum hoorden dat er in andere centra kennis en ervaring was op het gebied van meisjesbesnijdenis en vroegen om informatie. Nog geen maand geleden bijvoorbeeld belde een collega of wij in zijn centrum ook voorlichting konden geven. Zo is een draaiboek meisjesbesnijdenis ontstaan. In de komende maanden gaan wij onze collega's in asielzoekerscentra in heel Nederland hierover informeren en wordt het draaiboek op alle centra ingevoerd.'

GEVANGENISSTRAF

Madina vertelt met welke vragen asielzoekers worstelen: 'Een jonge vrouw uit een azc kwam naar mij toe en vertelde dat zij drie onbesneden dochters heeft. Zij wilde haar dochters niet laten besnijden maar voelde zich daar schuldig over ten aanzien van haar familie in Somalië, vooral tegenover haar moeder. Ik heb haar moeder in Somalië gebeld en uitgelegd dat het in Nederland verboden is en je er gevangenisstraf voor krijgt. Daarna ging de moeder akkoord met het besluit van de dochter.'

Ahmed uit Somalië is eveneens sleutelpersoon en ook hij benadrukt hoe belangrijk de bijeenkomsten over meisjesbesnijdenis zijn. Hij woont met zijn vrouw en zes kinderen in Azc Markelo.

'Ik heb zes bevallingen van mijn vrouw gezien en weet welke verschrikkelijke gevolgen besnijdenis heeft'

Hij heeft vier dochters en zowel hijzelf als zijn vrouw willen de meisjes niet laten besnijden. 'Dat kan,' zegt hij, 'zolang wij in het Westen blijven, dan zijn de meisjes vrij en kunnen zij trouwen met wie zij willen.' Over de voorlichtingsbijeenkomsten merkt hij op: 'Het is een hele schok als iets waar nooit over gesproken mocht worden bespreekbaar gemaakt wordt. Europeanen kunnen hier wel over praten, dat wordt geaccepteerd omdat zij over een grotere kennis van gezondheidszorg beschikken. Ik heb zes bevallingen van mijn vrouw gezien en weet welke verschrikkelijke gevolgen besnijdenis heeft. Het is een achterhaald gebruik dat moet stoppen.'

VERTROUWEN IS CRUCIAAL

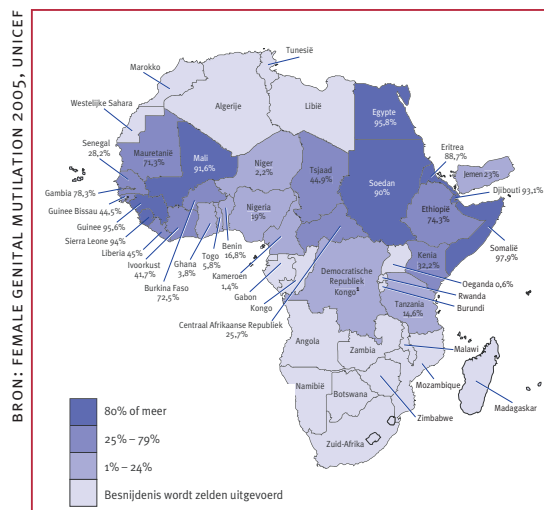
Hilde Menkveld, functionaris gezondheidsvoorlichting bij een PGA, heeft met een aantal collega's het draaiboek meisjesbesnijdenis gemaakt. 'Alles gaat om het winnen van vertrouwen en het op de juiste manier benaderen van mensen', vertelt zij. 'De voorlichting over meisjesbesnijdenis staat niet op zichzelf, wij geven ook voorlichting over andere onderwerpen zoals gezondheidszorg in Nederland en soa. Mensen kennen ons, onze naam en wat we doen, dat wordt aan elkaar doorverteld. Een van mijn collega's wordt zelfs 'mister condom' genoemd.'

Vooraf de werving van mensen voor de bijeenkomsten vergt specifieke aandacht. Menkveld: 'Voor de werving kiezen we één of twee personen uit de gemeenschap en maken die verantwoordelijk. We delen persoonlijk flyers (in de eigen taal) uit met uitleg waar de voorlichting over gaat. De ochtend voor aanvang trommelen we iedereen op.'

Bij de rondgang in Azc Arnhem kloppen de organisatoren van de voorlichtingsbijeenkomst kamer voor kamer op alle Somalische deuren. De verantwoordelijke persoon uit de gemeenschap zoekt de mensen naar de vergaderzaal te komen. Bewoners die aan het bidden zijn mogen dit afmaken, maar bewoners die aan het koken of wassen zijn of die televisie kijken worden met klem verzocht mee te komen. Alleen een hoogzwangere vrouw en een vrouw met een jonge baby verontschuldigen zich, de anderen komen allemaal. Op de gang spreekt een man uit Eritrea een van de gezondheidsvoorlichters aan. Hij heeft een vrouw en dochters

in Eritrea en vreest voor besnijdenis van zijn dochters. De man wordt uitgenodigd om na afloop te komen praten om te kijken hoe en wie hem zou kunnen ondersteunen.

In de crèche van het azc zitten Madina, Zahra Naleie, imam Ahmed Maclow, Marthine Bos en Hilde Menkveld klaar om de voorlichting te beginnen. Er ontstaat consternatie als een jonge vrouw zich meldt als tolk. Zij mag als ongetrouwde vrouw niet over seksualiteit praten. Naleie en de tolk spreken een rolverdeling af. Menkveld: 'Omdat ik dit probleem ken, heb ik bij het tolkencentrum nadrukke- ▶

MEISJESBSNIJDENIS WERELDWIJD

Vrouwelijke genitale verminking (vgv) vindt haar oorsprong vermoedelijk in het oude Egypte. Het gebruik is via de handelsroutes naar Azië en Afrika overgebracht. Naar schatting 80 miljoen meisjes worden wereldwijd besneden. De methode verschilt per land. Er zijn vier typen besnijdenis:

- 1 circumcisie – verwijderen van de voorhuid van clitoris;
- 2 excisie – verwijdering van de hele clitoris en (een deel van) de kleine schaamlippen;
- 3 infibulatie – verwijdering van de clitoris, de kleine schaamlippen en een deel van de grote schaamlippen. Na aaneenhechting van de resterende schaamlippen blijft een zeer kleine opening over voor menstruatiebloed en urine;
- 4 andere vormen – prikken, piercen en/of snijden in clitoris en/of schaamlippen, aanbrengen van brandwonden, inbrengen van bijtende stoffen of kruiden in de vagina.

► lijk gevraagd om een ervaren tolk. Zonder resultaat dus.'

Een half uur na de geplande aanvangstijd zitten dertig Somalische mannen en vrouwen ieder aan een kant in de zaal. Marthine Bos bijt de spits af en herhaalt de gevolgen van meisjesbesnijdenis die in de twee voorgaande bijeenkomsten al zijn besproken: de pijn van het besnijden, de pijn bij plassen en menstruatie, de pijn bij seksuele omgang en de pijn bij bevallen. Bos: 'Mijn rol is die van de onwetende derde die verhelderende vragen stelt en de vrouwen en de mannen uit hun vanzelfsprekende aannames haalt. Dit werkt vaak goed. Als Nederlandse expertisepersoon kun je vrij spreken over meisjesbesnijdenis en gezondheidsklachten. De doelgroep accepteert mij als medisch deskundige.'

WEL IN WETBOEK

De imam leest die teksten uit de Koran voor waaruit blijkt dat meisjesbesnijdenis alleen zijdelings en op een zwakke manier staat beschreven. Een man staat op en vraagt waar in de Koran staat dat het niet mag. Hij wil een bewijs. Een andere man valt hem bij. De imam legt uit dat juist het niet noemen van meisjesbesnijdenis in de Koran het bewijs is. In de Koran worden immers alle voorschriften nauwgezet benoemd.

Imam Maclow licht zijn werkwijze toe: 'Door beschrijving van de geschiedenis van de islam leg ik uit dat het centrum van

'Alles gaat om het winnen van vertrouwen en het op de juiste manier benaderen van mensen'

de islam in landen ligt waar vrouwen niet besneden worden. En dat de vrouwen van de profeet niet besneden waren. Bij sommige gemeenschappen is wel bekend dat meisjesbesnijdenis geen religieus voorschrift is, maar wordt het gezien als een cadeautje voor een vrouw, zij wordt er rijker van, denkt men. Het is belangrijk dat mensen weten dat meisjesbesnijdenis in Nederland verboden is en dat het niet hoeft van het geloof. Eerst schrikken ze en worden ze boos, maar vaak zijn ze daarna opgelucht. We moeten zo snel mogelijk met informeren starten.'

Een Somalische man vertelt dat hij iedere zaterdag in grote angst belt naar Somalië, waar zijn vrouw en kinderen nog verblijven. Hij weet dat zijn familie zijn dochtertje wil laten besnijden. Wat kan hij doen? Het is bekend dat er meer mannen en vrouwen in de zaal zitten met hetzelfde probleem. De organisatoren bieden aan dat sleutelpersonen contact opnemen met de familie in het herkomstland wanneer er problemen spelen rond meisjesbesnijdenis. Bovendien krijgen alle deelnemers een brief mee met Nederlandse en internationale wet- en regelgeving over meisjesbesnijdenis. Deze brief sluit aan bij het plan van staatssecretaris Bussemakers om ou-

ders uit risicolanden een medisch contract te laten ondertekenen waarin staat dat zij hun dochter voor besnijdenis moeten behoeden. En dat wanneer een meisje toch wordt besneden, gevangenisstraf kan volgen.

REINHEID

Zahra Naleie: 'Ik leg de traditie van besnijdenis uit en dat het gebeurt in 28 landen, ook bij mensen die niet islamitisch zijn. Dat reinheid, eer en beheersing van de vrouwelijke seksualiteit belangrijke redenen zijn. Ik stimuleer mensen om met vragen en problemen een beroep te doen op sleutelpersonen. Ik probeer vooral positief te blijven, de vrouwen sterk te maken. Daarom zeg ik ook: ga Nederlands leren, ken de regels hier, leer nee zeggen, ga werken, blijf niet afhankelijk.' Een Somalische merkt op: 'Dat besnijdenis ook een esthetisch aspect heeft, is onzin, alsof de kittelaar op je voorhoofd groeit.' Ze vervolgt: 'Mannen hebben twee gezichten. Het ene zegt een onbesneden vrouw te willen het andere wil een besneden vrouw want dat levert een bruidsschat op.'

Marthine Bos sluit de bijeenkomst af en benadrukt wat voor haar essentieel is: 'Praten over meisjesbesnijdenis is het begin van verandering. Praat erover met ouders, met grootouders. Dat is het allerbelangrijkste: blijf met elkaar in gesprek.' ●

'Mensen moeten weten dat besnijdenis in Nederland is verboden en dat het niet hoeft van het geloof'

VOORLICHTING IN AZC'S

In asielzoekerscentra in Gelderland en Overijssel wordt meisjesbesnijdenis in drie groepsvoorlichtingen besproken. De regionale PGA organiseert de voorlichting. Medewerkers van de PGA, Zahra Naleie van de Federatie van Somalische Associaties in Nederland (FSAN), imam Ahmed Maclow, sleutelpersonen en tolken geven de voorlichting. Dit initiatief sluit aan bij het Landelijk Gespreksprotocol Meisjesbesnijdenis. Hierin staat dat jeugdverpleegkundigen en jeugdartsen meisjesbesnijdenis moeten bespreken bij alle contacten met ouders en kinderen uit risicolanden.

De eerste voorlichting is alleen bedoeld voor vrouwen, de tweede voor mannen en de derde voor mannen en vrouwen samen. Het doel is meisjesbesnijdenis bespreekbaar te ma-

ken. Aansluitend wordt een anatomieles gegeven om de resultaten te toetsen en gezondheidsklachten als gevolg van besnijden te bespreken. Meer informatie: www.fsan.nl.

▲ Foto links: meisjesbesnijdenis staat niet in de Koran, aldus imam Maclow. Foto rechts: sleutel personen uit de eigen gemeenschappen zijn cruciaal.